

**EDGARS
LODZIŅŠ**

***Kredītattiecību
risinājumi
var būt vairāki***

Nr. 6 (120), 2023. GADA JŪNIJS

**Kā veicama
interešu lobēšana**

**Kā norit
SIA likvidācija**

**Vērienīgi grozījumi
Autortiesību likumā**

**Spriedumu izpilde
un to apstrīdēšana**

KREDĪTATTIECĪBU RISINĀJUMI *var būt vairāki*

Eiropas Centrālās bankas stratēģija cīnai ar inflāciju – starpbanku aizdevumu likmes celšana – pēdējā gada laikā sadārdzinājusi kredītu izmaksas, kā dēļ strauji pieauguši kredītu maksājumi gan privātpersonu, gan uzņēmumu sektorā. Kādi ir tiesiskie aspekti un kredītnēmēju iespējas šajā situācijā? Kā ir regulētas juridiskās attiecības starp kredītdevējiem un kredītnēmējiem, cik tās ir līdzsvarotas? Saruna par šiem jautājumiem ar **EDGARU LODZINU**, Zvērinātu advokātu biroja Cobalt partneri, zvērinātu advokātu.

Kādas ir kredītnēmēju tiesības situācijā, kad strauji un neparedzēti pieaug kredītu ikmēneša maksājumi gan privātpersonu, gan korporatīvajā sektorā? Vai tiesiskās palāvības princips nespēlē nekādu lomu? Vai kredītnēmējs ir pilnībā neaizsargāts pret strauju kredītmaksājumu pieaugumu gadījumā, ja kreditam ir mainīgā procentu likme?

Jāņem vērā, ka ilgus gadus pastāvējusi situācija, kad *Euribor* (starpbanku aizņemšanās likme Eiropas Savienības tirgū) bija negatīva, arī nebija īsti normāla. Dažiem hipotekārie krediti bija par visam lēti – kopējā procentu likme veidoja tikai pāris desmitdaļas aiz komata. Tiesiskā ziņā īpašu manevru iespēju nav, jo likums to faktiski neregulē. Vienīgais, ko likums nosaka – **patēriņtājiem (fiziskām personām) kredīta kopējās izmaksas nevar pārsniegt 0,07% dienā**. Taču tas ir diezgan augsts slieksnis – aptuveni 25% gadā, kas vairāk attiecas uz situācijām ar nebantu kreditētājiem, kuru procentu likmes mēdz būt augstākas. Visu pārejo nosaka patēriņtāja vai uzņēmuma ar kreditdevēju noslēgtā liguma nosacījumi.

Protams, arī līgumos iespējams vienoties par dažādiem noteikumiem. Piemēram, ja *Euribor* negatīvās likmes periodā kredītnēmējam minimālā mainīgā likme parasti bija nulle procentu, es pieļauju, ka tagad līgumos jau varētu parādīties pretējais variants – proti, tiek noteikta maksimālā iespējamā likme. Tomēr skaidrs, ka tā tiks noteikta ar uzviju esošajai realitātei. Piemēram, ja patlaban mainīgā

likme ir 3,75%, labam kredītnēmējam pievienotā likme vēl plus divi (kopējā 5,75%), tad maksimālā likme šādā gadījumā varētu tikt noteikta, piemēram, 7–8% robežas. Otrs variants, protams, ir fiksētās likmes. Ja ir fiksētā likme, tas atrisina šo problēmu. Tomēr jāatceras, ka fiksētās likmes vienmēr būs dārgākas par mainīgajām.

Vai patlaban tie, kas vēl pirms kredītu sadārdzinājuma izvēlējās fiksēto likmi, noteikti ir ieguvēji?

Jā, viņi noteikti ir ieguvēji. Taču absolūtajam vairumam kredītnēmēju, protams, ir krediti ar mainīgajām likmēm – gan privātpersonu, gan uzņēmumu sektorā.

Jautājums par jūsu pieminētajām situācijām, kad *Euribor* likmes pat bija negatīvas, bet kredītnēmējam tās tika noteiktas 0% apmērā. Vai līgumā nebūtu iespējams un pat logiski noteikt, ka šādā gadījumā *Euribor* negatīvo likmu un pozitīvo likmu procenti tiek summēti, aprēķinot kaut kādu kopējo bilanci? Respektīvi, ja banka kādu laiku ir profitējusi ar negatīvām *Euribor* likmēm, tad tas pēc tam vismaz kādu laiku tiek atrēķināts nost no pozitīvajām, tādējādi atvieglojot kredītnēmēja situāciju.

Theorētiski tas tā varētu būt, lai gan izrādītos visai sarežģīti menedžējams. Taču no juridiskā viedokļa tas ir iespējams, vienīgi tam jābūt skaidri definētam līgumā – kāda ir formula, kad tiek veikts pārrēķins, un tā tālāk.

► Vai un kā šī situācija atšķiras starp kreditnēmējiem – fiziskām personām un kreditnēmējiem – juridiskām personām? Vai vienīgā atšķirība ir jūsu minētais dienas kopējo izmaksu slieksnis?

Pastāv juridiskas nianes. Patēriņa kreditus un hipotekāros kreditus patērētājiem regulē Patērētāju tiesību aizsardzības likums, kurā ir virkne ar prasībām attiecībā uz to, kā jābūt noformētiem līgumiem, kā jāpārliecinās, ka patērētājs ir sapratis līguma nosacījumus, ka tie ir apspriesti. Šie nosacījumi, protams, nav attiecīnāmi uz kreditiem, kas tiek izsniegti uzņēmumiem vai saimnieciskās darbības veicējiem. **Patērētājs ir pietiekami aizsargāts ar likumu un tā izvirzītajām prasībām.** Mūsdienās arī grūti atrast gadījumus, kad tās tiktu pārkāptas, īpaši banku praksē. Līgumi ir kodolīgi, saprotami noformēti, tur pārmest kaut ko ir diezgan grūti. Arī nebunku kreditdevēju nozare pamazām sakātojas, un sūdzības par viņu darbību klūst aizvien mazāk. Varbūt reizēm gadās problēmas ar kredītu kopējo izmaksu ierobežojumu ievērošanu. Ir arī situācijas, kad klienti nav sapratuši kādus līguma noteikumus.

Cik no tiesiskā viedokļa svarīga ir korekta informēšana, ja runājam tieši par mainīgās procentu likmes darbību un iespējamo ieteikmi uz ikmēneša kreditmaksājumu? Vai tiešām kreditnēmēji šo aspektu perfekti izprot, vai visi kreditdevēji pirms līguma slēgšanas precīzi izskaidro *Euribor* ietverto risku? Pieļauju, ka daudziem kreditnēmējiem ikmēneša maksājumu pieaugums tomēr bija nepatikams pārsteigums, kas līguma slēgšanas brīdi nemaz netika īsti izprasts. Īpaši, ja runājam par fiziskajām personām, ne korporatīvajiem kreditnēmējiem, kam droši vien ir pašiem savi profesionāli juristi, finansisti.

Patērētāju tiesību aizsardzības likums paredz, ka klientam jātiekt izsniegtai īpašai veidlapai, kur kodolīgi aprakstīti visi kredīta nosacījumi – gan tas, kādas ir likmes, kad tās mainīsies, kādi ir līgumsodi un tā tālāk. Protams, bankai ir pienākums skaidrot līguma nosacījumus, apspriest tos, taču līdz tiesai šādi gadījumi pēdējā laikā nav nonākuši. Tā drīzāk bija problēma pirms vairākiem gadiem un vairāk saistīta ar „ātrajiem” kreditiem.

Tomēr, ja kāds no klientiem – kreditnēmējiem pašreizējā situācijā, kad kredīti strauji sadārdzinājušies, vēlētos – pamatooti vai nepamatoti – „piekasities” pie šī nepilnīgas izskaidrošanas kritērija, iespējams, izmantojot to kā argumentu tiesā, vai bankai ir kādi pierādījumi, piemēram, ierakstītas telefonsarunas, kurās klientam tiek izskaidrota mainīgās procentu likmes būtība, vai klienta parakstīts apliecinājums, ka tam ir izskaidrots un tas saprot šo būtību?

Savā ziņā tas ir bankas pienākums pierādīt, ka līgums ir bijis apspriests. Bet pamata ir jautājums par to, vai šīs līgums ir taisnīgs vai netaisnīgs. Ja līgums ir netaisnīgs un nav apspriests, tad ir problēmas. Tomēr arī tā, ka jebkurā gadījumā būtu jāizdiskutē katrs līguma punkts un tas kādā veida arī jāprotokolē – tā tas nav.

Kā tiek panākta vienošanās ar banku situācijā, ja klients nevar samaksāt pieaugumu?

Risinājumi ir vairāki. Viens no tiem ir atmaksas termiņa pagarināšana, līdz ar to ikmēneša maksājumi klūst mazāki. Tomēr jārēķinās, ka šādā veidā procentos kopumā tiks samaksāts vairāk. Otra iespēja – bankas piešķir kreditbrīvdienas. Tas nozīmē, ka pamatsummas maksājumi tiek atlīkti uz pusgadu, varbūt gadu. Tie ir divi populārākie instrumenti. Kopumā bankas noteikti būs gatavas nākt pretī un restrukturizēt saistības, jo pārdot kīlas objektu – tās ir papildus izmaksas un neērtības.

Vai procentus kreditbrīvdienu periodā tomēr ir jāmaksā?

Kopumā bankas noteikti būs gatavas nākt pretī un restrukturizēt saistības, jo pārdot kīlas objektu – tās ir papildus izmaksas un neērtības.

Atkarīgs no katras konkrētās bankas un situācijas. Ir bankas, kuras prasa, lai procenti tiktu maksāti pilnībā, ir bankas, kuras gatavas tos pieņemt samazinātā apmērā, atliecot uz nākamajiem maksājumiem. Ja kreditnēmējs bijis apzinīgs un nav kavējis maksājumus iepriekš, banka noteikti var piešķirt labvēlības periodu. Taču kreditnēmējam jāprot pamatoit, kas ir iemesls pašreizējām grūtībām un, pats būtiskakais, ka tās ir pārejošas. Jāspēj demonstrēt, ka pēc pusgada vai citā termiņā saistības spēsīt pildīt.

Kā to var demonstrēt, ja ekonomisti jau vairāk nekā gadu runā par to, ka ekonomika atrodas nenoteiktības stāvoklī un karam

Ukrainā beigas aizvien nav paredzamas?

Jā un nē. Varbūt, ka tad patiesām jaatzist – es šo vairs nespēšu samaksāt, nemiņiet visu, kas man ir. Tāds variants arī pastāv.

Kas ir aktuālākās problēmas banku un klientu attiecībās jūsu un biroja praksē? Vai

Foto: Aivars Siliņš

nespēja nomaksāt kredītus kā problēma jau ir saasinājusies?

Mēs vēl neesam nonākuši tādā situācijā, kāda bija 2008. gada krīzes seku periodā, kad daudzi domāja par to, kā izvairīties no kredītu atmaksas, meklējot līgumos kādas „utis”. **Neredzam, ka strauji pieaugtu maksātnespējas lietas vai tamlīdzīgi.** Taču viens no iemesliem ir tas, ka, kopš 2008. gada krīzes bankas ir īstenojušas ļoti piesardzīgu kredītēšanas politiku.

Kā tiesas vērtē situācijas, kad tiek iesniegti kredītu atmaksas piedziņas pieprasījumi – tehnokrātiski, neiedziļinoties, sak, līgums ir – jāmaksā, vai tomēr ir gadījumi, kad tiek vērtētas kādas kompromisu iespējas?

Saistību neizpildes gadījumus var iedalīt divās kategorijās. Pirmais, protams, ir maksājumu kavēšana, ja kavējums pārsniedz līgumā noteikto laika periodu (parasti tās ir piecas līdz desmit dienas). Sajā gadījumā variantu nav – ja aizdotā nauda netiek atmaksāta, aizdevējs drīkst veikt piedziņu.

Otrs gadījums – tādu apstākļu iestāšanās, kas potenciāli var apdraudēt kreditnēmēja maksātspēju. Uzņēumiem, piemēram, tā ir finanšu kovenanšu (kapitāla attiecības rādītājs – redakcijas piezīme) neizpilde, kas norāda, ka kaut kas nav kārtībā. Šajās situācijās vērtēšana ir sarežģītāka. Jāspēj pierādīt, ka konkrētais saistību neizpildes gadījums tiesām ir iestājies.

Tātad par saistību neizpildi var tikt dēvēta arī situācija, kad maksājumi aizvien tiek laikus veikti?

Jā! Tās ir situācijas, kad kreditnēmēja maksātspēja tiek apdraudēta, un kreditdevējs proaktīvi paredz, ka tūlīt, tūlīt tas vairs nespēs veikt maksājumus. Piemēram, jau minētās finanšu kovenantes, kur noteikti konkrēti uzņēmuma rādītāji – kādai jābūt kapitāla attiecībai, parādsaitībām pret kapitālu un tā tālāk. Cita saistību neizpildes situācija ir nepatiessas informācijas sniegšana bankai. Līoti klasisks gadījums ir situācija, kad kreditnēmējam ir radušās atmaksas problēmas ar kādu citu aizņēmumu – tas

NUMURA INTERVIJA

► izraisa saistību neizpildes gadījumu arī paralēlos aizņēmumos. Tāpat nodokļu parādi, tiesu lēmumu neizpilde.

Vai finanšu kovenantes tiek izvērtētas pēc uzņēmuma gada pārskatiem?

Parasti tie ir ceturkšņu pārskati, taču ligumā var vienoties arī par pusgada pārskatiem vai gada pārskatiem, kurus sagatavo uzņēmuma grāmatvedība.

Interesanti – kas ir galvenie finanšu pārskatu rādītāji, kam kreditdevēji pievērš uzmanību un iekļauj šādos ligumos kā iespējamos saistību neizpildes gadījumus?

Tie var būt dažādi, atkarībā no konkrētā uzņēmuma darbības specifikas. Visbiežāk sastopamie ir konkrēti EBITDA (ieņēmumi pirms procentu, nodokļu, nolietojuma un amortizācijas atskaitijuviem) rādītāji, neto parādsaitibas pret EBITDA, pašu kapitāla attiecība pret aktīviem un DSCR (naudas plūsmas seguma rādītājs).

Raugoties no aizņēmēja putas, šķiet netaisnīgi, ka par saistību neizpildi tiek dēvētas situācijas, kas nav saistītas ar aizdevēja un aizņēmēja tiesajām finanšu attiecībām. Kamēr aizņēmējs laikus veic maksājumus, kāda aizdevējam var būt daļa gar to, ka klientam citur radušās kādas grūtības?

Tas ir klasiskais aizņēmēju arguments – kamēr es maksāju, ko jūs gribat no manis? Savā ziņā taisnība. Tomēr no aizdevēja putas tas ir liels risks. Vienā brīdī aizņēmējs maksā, bet tad vairs ne. **Šie saistību neizpildes punkti tomēr liecina, ka uzņēmumā radušās jau lielas problēmas.**

Kad ligums tiek slēgts starp divām spēkos līdzvērtīgām pusēm, tā ir kā vienošanās. Vai kreditdevēju un kreditnēmēju attiecībās, jo īpaši, ja runājam par banku un privātpersonu, bet varbūt arī bankas un uzņēmuma gadījumā, ligumi ir kā vienošanās, vai drīzāk kā kreditdevēja diktāts? Vai kreditnēmēji banku piedāvātajos standarta ligumos var ieviest kādas savas, būtiskas korekcijas?

Noteikti, tas ir iespējams. Tās ir situācijas, ar ko mēs ikdienā nodarbojamies, pārstāvot aizņēmējus.

Ko klientam, piemēram, ir izdevies ierosināt izmaiņīt ligumā ar banku?

Parasti tā ir soda naudu samazināšana. Tāpat pārvērtēts reizēm tiek arī process, kādā banka var pasludināt atkāpšanos no liguma. Mēģinām panākt termiņu pagarināšanu, ja klientam neizdots veikt maksājumu ligumā noteiktajā periodā. Tāpat var atrunāt, lai citu pārkāpumu iestāšanās gadījumā kreditdevējs vispirms atsūta brīdinājumu un kreditnēmējam tiek dota iespēja pārkāpumus novērst.

Minējāt, ka privātpersonu jomā Patērētāju tiesību aizsardzības likuma regulējums kreditdevēju un kreditnēmēju attiecībās ir pietiekams. Taču, kā ir ar juridiskajām personām, uzņēmumiem? Vai, pārstāvot klientus, redzat, ka Latvijas normatīvajā regulējumā kaut kā pietrūkst? Vai ir kaut kas, ko varam pārņemt no ārzemju regulējuma, vai arī šie jautājumi visā Eiropas Savienībā ir apmēram vienādi regulēti?

Patērētāju kreditēšana tiešām ir noregulēta centralizēti visā Eiropas Savienībā. Uzņēmumu jomā gan process netiek regulēts, tā ir banku prakse, kas gadu gaitā attīstījusies. Taču es neuzskatu, ka šāda regulācija būtu nepieciešama. **Konkurence starp bankām mums ir pietiekami laba.**

Ir situācijas, kad kreditnēmēja maksātspēja tiek apdraudēta, un kreditdevējs proaktīvi paredz, ka tūlīt, tūlīt tas vairs nespēs veikt maksājumus.

Manuprāt, pietiek ar to, kas rakstīts Civillikumā. Pēc papildu regulējuma nav vajadzības.

Pirms vairākiem gadiem bija diezgan liels publisks troksnis saistībā ar „nolikto atslēgu principa” ieviešanu hipotekāro kredītu darījumos. Ar ko tas īsti beidzies?

Kā šis princips ieviesies dzīvē?

Patērētāju tiesību aizsardzības likums paredz, ka kredīta devējam, kas saņēmis no patērētāja kredīta pieprasījumu, ir pienākums piedāvāt viņam izvēlei vismaz divus atšķirīgus patērētāja kreditēšanas liguma noteikumus, no kuriem viens paredz, ka nekustamais īpašums, kura iegādei tiek nemets kredits, kalpo par pietiekamu nodrošinājumu tam, lai saistības pret kredīta devēju varētu dzēst pilnā apjomā. Citiem vārdiem, kreditdevējam ir jāpiedāvā klientam divi kredīta varianti – standarta variants un „nolikto atslēgu principa” variants. Taču, līdzīgi kā ar mainīgo un fiksēto likmi, „nolikto atslēgu” variantā procentu likme noteikti ir krieti augstāka, tāpēc šī iespēja kreditnēmēju vidū nav populāra.

BJP

Ar Edgaru
Lodziņu
sarunājās
IKARS
KUBLINŠ